

Roberta LEVITOW la Teatrul ACT.

Ioana MOLDOVAN

Cum să scrii ceva nou?

La interviul de la Teatrul ACT s-au prezentat în jur de 30 de colegi, majoritatea studenți la Regie Teatru. Când am văzut-o și pe Gianina Cărbunariu așteptându-și rândul să intre, mi-am dat seama că Atelierul de Dramaturgie pentru care ne aflam cu toții acolo era un lucru serios. Și atunci, pentru prima dată, m-am întrebat dacă asta era ceea ce vroiam să fac cu adevărat.

Am fost admisă la interviu și, timp de o lună, m-am întâlnit cu ceilalți membri ai grupului pentru a discuta și a descoperi propriile noastre existențe ascunse în dosul rândurilor pe care le scriam.

Roberta Levitow, regizorul și dramaturgul american care a semnat strategia Atelierului, a venit cu un punct de vedere foarte bine definit despre ce înseamnă teatru contemporan. Pentru început, fiecare am primit o copie-manifest semnată José Rivera (unul dintre prietenii și dramaturgii ei preferați), care enunța 36 de „principii creative”, despre cum se scrie o piesă bună: „[...] 3. Nu există o perioadă de timp determinată pentru scrierea unei piese. Gândește-te că s-ar putea ca cele mai bune idei să-ți vină pe patul de moarte. [...] 6. Fiecare fărâmbă de dialog e ca ADN-ul: trebuie să conțină în ea atât începutul, cât și sfârșitul piesei. [...] 13. Adaugă ceva cu adevărat personal în fiecare personaj pe care-l scrii, chiar dacă aduni în el partea negativă a sinelui. [...] 15. Scrie din organe! Scrie din ochi, din inimă, din ficat, din fund – și doar în ultimă

instanță folosește-ți creierul. [...] 22. Să nu-ți fie teamă de temele mari: moarte, războaie, identitate, destin, Dumnezeu, existență, politică, dragoste.[...] 27. Încearcă să fii misterios în scris, dar nu confuz! [...] 35. În toate piesele, scrie cel puțin despre un lucru imposibil. [...]

Surprinzător sau nu, teatrul se scrie după rețete. Iar noi am încercat să descoperim varianta românească pentru generația căreia îi aparțineam cu toții, pentru lumea în care trăiam. Atelierul trebuia să aibă ca finalitate scrierea unei piese scurte – ceea ce americanii numesc *Ten Minutes Play* (o piesă de zece minute). Obiectivul n-a fost, însă, realizat. Motivul? Au fost mult prea multe lucruri noi cu care ne-am întâlnit în metoda de predare a Robertei. Așa că am insistat pe acest inedit, dezvoltându-l prin exerciții practice.

Rămăs fără „îndrumător“, grupul nostru s-a mai reunit de câteva ori la U.N.A.T.C. Eram un front creativ, la jumătate de drum, care însă se vedea incapabil să parcurgă distanța rămasă și să-și dovedească identitatea în scris. Așa s-a născut ideea continuării atelierului de la ACT cu o tabără de dramaturgie în care Roberta și fiecare dintre noi să reușească să-și ducă la bun sfârșit ideile.

Primele trei zile ale întâlnirii desfășurate între 5–25 august 2004 le-am petrecut în incinta Muzeului Județean din Bistrița. Apoi am urcat la Colibița, un sat așezat pe marginea unui imens lac de acumulare.

Am locuit cu toții într-o cabană din lemn, spațioasă, cu foisor în grădină (loc care a devenit arena dezbatărilor colegiale). Cred că într-un asemenea loc își imaginase și Mihail Sebastian acțiunea din *Jocul de-a vacanța*. Noi însă n-am avut parte de vacanță. Am trăit într-un soi de carantină, izolare, refuzând obiecte precum televizorul sau telefonul mobil. Și toate acestea pentru că învățam să conjugăm verbul „a scrie teatru“ în cel mai conștiincios mod posibil.

Dramaturgia ca antrenament.

Diminețile îmi păreau de departe cele mai interesante. După micul dejun, urma o mică încălzire în iarbă. Construim exerciții sportive sau coregrafice pe o muzică relaxantă. Începeam prin a „compune“ mișcări care apoi erau preluate și transformate de partenerul din dreapta; elaboram un fel de teatru-sport cu replici corporale. Mișcarea mea trebuia să declanșeze mișcarea celui alt.

Dramaturgia ca exercițiu solitar.

Fiecare primea un punct de plecare: o fotografie alb-negru, un dialog, o anume poveste... „See what happens!“ (*Vezi ce se întâmplă!*) spunea Roberta. „Don't decide it before!“ (*Nu hotărâ dinainte totul!*). Fiecare își căuta un loc și începea truda cu creionul și hârtia. Ore în șir...

Dramaturgia ca negociere.

O jumătate de pagină, o pagină, două, trei pagini chiar... Munca unei dimineți. După prânz, grupul se reunea în foisor. Fiecare citea ceea ce apucase să scrie. Se puneau întrebări, se răspundea, se tăiau replici, se ștergea. O replică genială se vedea până la urmă inutilă. Trebuia să înveți să stai la zid, cu fața spre ceilalți. A scrie teatru nu înseamnă a ține un jurnal pentru întâmplări imaginare. Discuțiile mergeau dincolo de replicile gândite. Îți era greu să te lași despuiat. Uneori era atât de greu încât o luai ca pe o chestiune personală. Dar urma altcineva la rând și tu făceai la fel cu celălalt!

Când pagina scrisă devine teatru.

Textul citit de tine, autorul lui, pare atât de diferit citit de altcineva! E momentul în care croitorul, care și-a croit haina după măsurile proprii, o dezbracă și o oferă celorlalți. Primul moment de adevăr. Discuțiile sunt și mai virulente la masa prieteniei. Oralitatea asumată de voci și existențe separate de a ta scot în evidență carențele textului. Așa că o iei de la capăt.

Când pagina devine... spectacol.

Până la urmă grupul devine ceva familiar. A fost ușor să transmiți o obsesie unui grup, să-l faci interesat de ceea ce se va întâmpla în mica piesă cu personaje pe care toți le cunoșteau ca pe vecinii de vizavi. Dar oare va fi destul de puternic, de interesant pentru cei care o vor auzi întâia oară? Ai oferit destule detalii? Ceilalți, în spectacol, vor înțelege?

Bogdan Georgescu – aflat pe picior de plecare la University of Vermont (S.U.A.) ca student-bursier – a scris *România, te pup!* Dialogul e rarefiat, scurt și tăios. Adevăratul spectacol se întâmplă pe plan auditiv și olfactiv: o orchestră ad-hoc care ilustrează realitatea imediată a celor trei personaje aflate într-un compartiment mizerabil de tren. Se aud înjurături înfundate, ciocane în roțile de tren, aerul miroase greu a ceapă și parizer. În compartiment, trei oameni: un domn în vârstă și reținut, o cucoană care nu se așază până nu și-a pus pe scaun un prosop adus de acasă și o tânără care vrea să emigreze. Ce se întâmplă? Trenul se defectează în plin câmp, iar cei trei se văd nevoiți să caute o modalitate de a ajunge la destinația dorită. Numai că doamna pretențioasă moare stupid, complicând și mai mult lucrurile.

Vera Ion a scris despre doi tineri anonimi: El și Ea. Obosiți până la epuizare, fiecare are 3-4 slujbe. Viața lor e un continuu concurs de băut cafea și alte licori energizante. Cei doi se întâlnesc într-un magazin, certându-se pentru ultima cutie de *Redbull*. Episodic, tragem cu ochiul pe gaura cheii în existența fiecăruia, pentru ca finalul să-i prindă înconjurați de sticle goale. Nu mai au nici o grijă: sunt beți și fură o mașină. Mor într-un accident a cărui realitate e sugerată de un zgomot puternic și neașteptat, care te face să te întrebi dacă n-a fost cumva o dublă sinucidere planificată.

Ioana Leca și-a intitulat piesa *Sam+Poppy*, povestea unei fetițe ciudate care are o prietenă imaginară. Iar această prietenă imaginară are chef de distracție, așa că invită toate personajele celebre din povești și desene animate. Acestea vin și încep să vorbească așa cum nu au voie în povești. După zarva creată, fetița se supără, se maturizează și își respinge prietena imaginară.

Ioana Păun este autoarea textului *Head*, despre doi oameni singuri care, deși încep ca dușmani, în final se îmbrățișează. Unul este foarte înalt și iubește florile, iar celălalt e un pitic cu capul spart, rană pentru care îl învinovățește pe lungan. Limbajul are un iz hibrid, ceva între un dialog pentru copii și teatru absurd.

Radu Popescu a scris despre *Povestea unui ceas*, o ironie la adresa sistemului medical românesc. Personajele sunt tipologii bine definite: un țigan, un doctor tânăr, o tânără basarabeană venită de peste Prut. „Ceasul” este elementul care le definește viața: pentru unul e obiect personal, pentru altul e un lucru furat, apoi un cadou. Trecut prin atâtea mâini, ceasul e refuzat de toți pe motiv că „Am și eu un ceas ca acesta, pe undeva...”

Textul meu se numește *Diagnostic*. O bătrână care își câștigă existența adunând fiare vechi, ajunge la un hotel părăsit, cândva grandios. Acolo întâlnește o persoană dezagreabilă, arogantă, rece, care o conduce în lumea de dincolo. Întâlnirea cu Moartea se aseamănă cu o criză de schizofrenie, un tablou confuz al civilizației umane.

„Sunt piese despre inevitabilul ieșirii din copilărie și lumea ei de păpuși, despre haotica pendulare prin viață a unor oameni care-și doresc o jumătate de oră pentru un pahar de lapte și o felie de pâine cu unt de cacao, despre globul de sticlă al singurătății și foamea de celălalt, despre lumea românească a veșnicelor tranzacții ori variabila disperare a fugii de România, dar – mai ales – sunt piese despre un nou mod de a vedea teatrul ca text.” Așa ne-a caracterizat, în nr. 236/2004 al *Observatorului cultural*, **Iulia Popovici**. Criticul teatral, contaminat de starea de spirit a grupului, a fost cu noi la Colibița și câteva luni mai târziu și-a așezat pe hârtie propriul „exercițiu” de

dramaturgie intitulat 770. Este numărul Decretului din 1966, în numele căruia România Socialistă și-a lăsat cel puțin 9 353 de mame să moară. Din cele peste șapte milioane de avorturi ilegale, operate între 1966–1989, 770 – piesa lui Popovici – spune povestea unui caz. Patru personaje se disculpă, motivându-și faptele și atitudinile, caduce după 15 ani de Românie globalizată. Textul a fost prezentat într-un spectacol-lectură, la Teatrul LUNI de la Green Hours, în regia Adrianei Zaharia.

Cu toții am încercat să scriem fără limite, pendulând între teatru-efect și teatru-cauză. Am insistat mai mult pe imagini și „efecte speciale” decât pe limbaj.

Dincolo de modalitatea clasică de a scrie, Roberta ne-a expus alte două metode: *shopping bag* – o sacoșă în care zilnic trebuie să se adauge un bilet despre lucrurile care l-au marcat pe potențialul dramaturg: un articol de ziar, o propoziție pe care a cules-o de pe stradă, o fotografie dintr-o revistă etc – toate constituind bucățile unui *puzzle* de a cărui construcție se va apuca când va fi pregătit; și *carnetul secret* – totdeauna la îndemână, însoțit de un pix care să înregistreze frânturi de conversații ai căror martori accidentali putem fi. Acest „tras cu urechea” te va face atent la cum se vorbește.

Dacă Roberta ar fi trebuit să scrie alături de noi, alegerea ei ar fi fost: *The Bus Play* (Piesa despre autobuz). Înghesuiala zilnică, „luptele” și „negocierea” pentru un loc pe scaun i s-au părut prin excelență teatrale, credibile, adevărate, exotice prin diversitatea de tipologii.

Experiența noastră nu s-a oprit aici. În luna octombrie a anului trecut, am fost cu toții prezenți la Festivalul Dramaturgiei Românești de la Timișoara. Acolo, am avut la dispoziție o dimineață întreagă, în cadrul colocviului *Cum să scrii ceva nou?*. Cu acest prilej, cele șase piese scurte ale noastre au fost prezentate într-un spectacol-lectură.

Cum se scrie ceva nou? Nu știu. Poate scriind doar cu substantive, sau creând emoții prin ceea ce rămîne ne-spus; îndrăgostindu-te de personajele pe care le-ai născocit... Scrisul e o afacere personală, iar dramaturgia e o sumă de experiențe subiective.

